

Okuma Kültürü ve Okul Kütüphaneleri Raporu 2017 / Okul Kütüphanecileri Derneği

Reading Culture and School Libraries Report 2017 / School Libraries Association

Aydın İleri*

Öz

53. Kütüphane Haftası nedeniyle Okul Kütüphanecileri Derneği tarafından hazırlanan raporda okul kütüphanelerinin genel görünümü yorumlanmaktadır.

Anahtar Sözcükler: 53. Kütüphane Haftası; okul kütüphaneleri; Z Kütüphaneler; Okul Kütüphanecileri Derneği; Türkiye.

Abstract

The general view of school libraries was commented in the report prepared by the School Libraries Association due to the 53th Library Week.

Keywords: 53. Library Week; school libraries; Z Libraries; School Librarians' Association; Turkey.

Elli üçüncüsünü kutladığımız kütüphane haftası tüm meslek camiamıza ve ülkemize kutlu olsun. Kütüphaneciliğimizin her türünde örnek çalışmalar pozitif gelişmeler yaşanmaktadır. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü'ne bağlı halk ve çocuk kütüphanelerinde, üniversite kütüphanelerinde yerel yönetimlerde ve Milli Eğitim Bakanlığında (MEB) olumlu çalışmaların yaşama geçtiğini gözlemlemekteyiz.

53. Kütüphane Haftası öncesi kültür ve kütüphanecilik camiasını heyecanlandıran çok önemli bir gelişme yaşandı. 28 yıl aradan sonra 3. Milli Kültür Şurası'nın düzenlenmesi önemli bir gelişmeydi. Şuranın sonuç raporuna kütüphanecilik yaşantımız için önemli notlar düşülmüş olsa da "Kütüphanecilik yasasının ve kütüphanelerde kütüphanecilerin istihdam edilmesi" konusuna sonuç raporunda yer verilmemesi kütüphanecilik camiasını üzmüştür. Kütüphaneciler olarak 3. Milli Kültür Şurası'nın belgelerine kütüphanecilikle ilgili kayda geçen her maddenin yakın takipçisi olacağız.

Ülkemizdeki kütüphanecilik alanında olumlu gelişmelere emek veren mesleğimize değer katan, üreten herkese sonsuz teşekkür ediyoruz. Yapılan çalışmalar ülke genelindeki okuma kültürü, kütüphanecilik hizmetlerinde önemli değişikliklere yol açacak seviyede değil. Bir gün mutlaka kütüphane haftalarında mesleğimizle ilgili hep iyiyi, güzeli anlatacağız. Kütüphaneciler olarak bu süreçlerde elimizden gelen sorumluluğu almaya gayret ediyoruz. Bizlerin gayretlerinden daha önemlisi ve etkileyici olanı politika yapımcıların, bürokratların, ülkeyi yönetenlerin kültür ve eğitim politikalarında önemli ve sürdürülebilir adımlar atması. Kararlı olması.

---

* Okul Kütüphanecileri Derneği Başkanı. e-posta: aydinileri@gmail.com
Chair of School Libraries Association

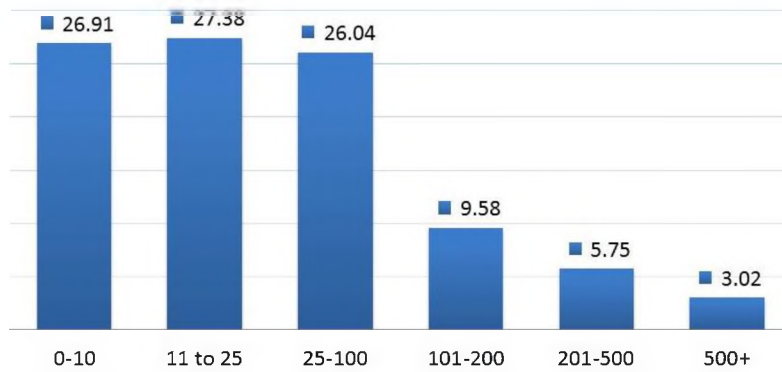
Ülkemizin okuma kültürü ve kütüphane karnesi bu yıl da zayıf. İPSOS KMG'nin 2016 yılında Türkiye'nin 34 ilinden 13.799 kişiyle gerçekleştirdiği araştırmanın sonuçlarını içeren "Türkiye'yi Anlama Kılavuzu"¹na göre toplumun %39'u hiç kitap okumuyor, %47'si hiç dergi okumuyor, en sık yapılan aktivite %85 ile televizyon izlemek.

TÜİK'in en güncel olan 2015 yılı verilerine göre halk kütüphanelerine üye sayısı 1 milyon 367 bin 139,² oran ülke nüfusunun %2'inden az. Yine 2016 yılı Aralık ayında sonuçları açıklanan 40 ülkede yapılan "Cehalet Endeksi Araştırması"³ sonuçlarına göre Türkiye 40 ülke arasında en cahil 9. ülke oldu.

Evde Kitap Yok!

Milli Eğitim Bakanlığı'nın OECD işbirliğinde Türkiye çapında 15 yaşında öğrencilerden topladığı verilere⁴ göre evinde en fazla 10 kitap olan ailelerin oranı %27. Evlerin %54'ünde kitap sayısı 25'i geçmiyor. Evdeki 25 kitabın çoğunluğu edebiyat eseri değil ders kitabı veya test kitabı.

Evinizde kaç kitap var?

- Evlerin % 26.9'unda en fazla 10 kitap var.
- Evlerin % 54'ünde 25'den az kitap var.
- Evlerin %18'inde 100'den fazla kitap var!

(Kaynak PISA, 2012)

Okulda Kütüphane Yok! "Kitapsız" Eğitim!

Milli Eğitim Bakanlığı'nın Dünya Bankası ile yaptığı bir çalışma olan TIMSS, okullardaki kütüphanelerin durumu hakkında bilgiler⁵ veriyor. Türkiye'de TIMSS 2011 çalışmasına katılan 4. sınıf öğrencilerinin %1'inin okullarında 5000'den fazla farklı kitabın bulunduğu kütüphane olduğu görülmektedir. Bu oran Güney Kore'de %92 dünya ortalaması ise %32'dir. Öğrencilerin %38'inin okul kütüphanesinde 501-5000 kitap bulunurken, %37'sinin okul kütüphanesinde 500 ve daha az kitap bulunmaktadır. Çalışmaya katılan öğrencilerin %24'ünün ise okullarında kütüphane bulunmamaktadır.

Okul Kütüphanesi Eğitim Başarısını Arttırıyor

Öğrencilerin okul kütüphanesindeki kitap sayısı durumuna göre matematik başarı testinden almış oldukları ortalama puanlar incelendiğinde, okul kütüphanesi bulunmayan öğrencilerin başarı ortalamalarının 420, kütüphanesinde 500 ve daha az kitap olan öğrencilerin 477 ve okul

¹ <http://www.ipsos.com.tr/node/862>

² <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21545>

³ Ipsos MORI- İngiltere 2016.

⁴ Bkz. <http://www.hurriyet.com.tr/neden-yasar-kemal-icin-yas-tutmayi-beceremedik-36373305>

⁵ <http://timss.meb.gov.tr/wp-content/uploads/TIMSS-2011-4-Sinif.pdf>

kütüphanesinde 501-5000 arasında kitap bulunan öğrencilerin başarı ortalamalarının 487 olduğu belirlenmiştir. Sonuç olarak, okul kütüphanesindeki kitap sayısı arttıkça, öğrencilerin matematik başarılarının da artma eğiliminde olduğu görülmektedir. TIMSS ülkeleri genelinde olduğu gibi Türkiye’de de okul kütüphanesindeki kitap sayısı arttıkça öğrenci başarısının arttığı görülmektedir.

Türkiye’de en yüksek başarı ortalamasının (487) kütüphanelerinde 501-5000 arası kitap bulunan okullarda, en düşük başarı ortalamasının ise (420) kütüphanesi olmayan okullarda öğrenim gören öğrencilerde tespit edildiği görülmüştür.⁶ Bu durum okul kütüphanelerinin güçlendirilmesi gerçeğini ortaya koymaktadır.

Türkiye’de Öğrencilerin Yarı Okuduğunu Anlamıyor

2015 yılı PISA rakamlarının⁷ ortaya koyduğu eğitim başarısında dünyada ilk 50 ülke arasında değiliz. Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü’nün (OECD) üç yılda bir hazırladığı Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (PISA) 2015 sonuçlarına göre Türkiye, PISA 2012’ye göre ortalama 7 sıra düşerken, en çok kayıp ise okuma ve fen bilimlerinde meydana geldi.

Türkiye, 70 ülke arasında fen bilimlerinde 52, matematikte 49, okuduğunu anlamada 50’inci sırada yer aldı. Türkiye’nin PISA sonuçlarına göre *sınava katılan öğrencilerdeki en önemli eksik ‘okuduğunu anlama’ becerisiydi*: “Türkiye’de bu sınava giren her iki öğrenciden birinin okuduğunu anlamadığı ortaya çıktı. PISA’da okuma becerilerinde düşük performans, bir metindeki ana fikrin anlaşılmasında zorluk çekilmesi anlamına geliyor. Okuduğunu anlama oranı 2003 yılına göre gerilemiş durumda. Okuduğunu anlamada 12 sene geriye gitmişiz.

Okuduğunu Anlamama, Hayal Kuramama Eşit Oranda

İntel ve Future Bright, 10 şehirde 8-55 yaş arası 2 bin kişi ile görüşerek Türkiye’nin hayal haritasını çıkarttı.⁸ Sonuçlar okuduğunu anlamayanlarla aynı. Çocukların yarısı hayal kurmuyor. Okul çağının başlangıcında, evde ve okulda ve yaşadığı şehirde kütüphane ile buluşamayan edebiyat eserlerinden; masal, öykü, roman, şiir ve deneme gibi kurmaca metinlerden beslenemeyen çocukların hayal kurması olası değil.

Çocuk Coğrafyamız Kütüphane ve Kitap Yoksulu

Çocuklar, yaşam alanlarında keyifli, kaliteli zaman geçirecekleri hem de eğitimlerini destekleyecekleri yardımcı kaynakların, referans kitaplardan, kitap dışı kaynaklardan yoksun büyüyor. Örgün eğitimde 51 bin 622 resmi, 9 bin 581 özel olmak üzere 61 bin 203 okul ve kurum bulunuyor.⁹ MEB rakamlarına göre Türkiye geneli özel ve resmi okul kütüphane sayısı, 18 bin 916.¹⁰ Resmi rakamlara göre kütüphanelerin olduğu kabul edilse bile MEB’e bağlı ülke genelinde okullardaki kütüphane oranı %30 olmaktadır. Yani okulların %70’inde kütüphane yok. Bu veri okul sayısı 61203/18916 = %30 olarak elde edilmiştir.

MEB’in yeni dönem kütüphane vizyonu olan Z-Kütüphanelerin Türkiye genelindeki sayısı: 798¹¹. Z-Kütüphaneler, ülke genelindeki okul kütüphanelerinin %1,3’ü oranında. Z-Kütüphane bileşenleri arasında,¹² tadilat ve altyapı, mobilya, bilgisayar, yazıcı, kitap yer alırken en önemli unsur olan “kütüphaneci” yok sayılmakta.

⁶ <http://timss.meb.gov.tr/wp-content/uploads/TIMSS-2011-4-Sinif.pdf> (s.67).

⁷ http://pisa.meb.gov.tr/wp-content/uploads/2016/12/PISA2015_Ulusal_Rapor1.pdf

⁸ <http://www.kargem.com.tr/future-bright-arastirma-raporu-hayal-haritasi-girisimcilik-dnasi.html>

⁹ http://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2016_03/18024009_meb_istatistikleri_organ_egitim_2015_2016.pdf (s.35).

¹⁰ <http://www.meb.gov.tr/yeni-nesil-z-kutuphane-sayisinda-buyuk-artist/haber/10131/tr>

<http://z-kutuphane.meb.gov.tr:8076/zharita.html>

¹¹ <http://z-kutuphane.meb.gov.tr:8076/zharita.html>

¹² <http://z-kutuphane.meb.gov.tr/Home/Hakkimizda>

2023 Hedefine Doğru Kütüphanesiz-Kütüphanecisiz Eğitim

MEB personeli arasında “kütüphaneci kadrosu” hala yer almamakla beraber özel eğitim kurumları hariç Milli Eğitim Bakanlığının resmi okullarında çalışan kütüphaneci sayısı (0) sıfır’dır. 17 milyon 588 bin 958 öğrencinin %70 kütüphanesiz bir eğitimle karşı karşıya.

Eğitimde Fırsat Eşitliği: Okul Kütüphanesi

Yukarıda verilen örneklerde görüldüğü gibi kütüphane ile paralel sürdürülen eğitim süreçleri eğitim başarısında önemli bir fark yaratıyor. Okullarında kütüphane ve kitap desteği ile eğitim yaşamını sürdüren çocuklar ile hiç kütüphane kullanmayan kitap, kütüphane ve okuma kültüründen mahrum olan çocukların kişisel gelişim ve okul başarı seviyesi aynı olmayacaktır. MEB bu eşitsizliği ortadan kaldırmakla yükümlüdür.

Kütüphaneli Eğitim Mümkündür

Çocuk hakları beyannamelerinde, sözleşmelerinde geçen; “çocuğun bilimsel ve edebi bilgiye ücretsiz erişim hakkı” engellenmektedir. Eğitim müfredatını destekleyen, öğrencinin, öğretmenin edebi ve bilimsel kaynaklara basılı ve dijital olarak eşit ve parasız erişebilecekleri, uzman kütüphaneci personelin hizmet sunduğu kütüphaneler, bilgi ve belge merkezleri tüm öğrencilerin, eğitimcilerin hakkıdır.

Okul kütüphanesi; fiziksel olarak yeterli alanlarda kurulan, çağımızın teknolojisi ile donatılmış, eğitimi destekleyen basılı ve dijital bilimsel/edebi kitap ve kitap dışı materyallerin bulunduğu, uzman kütüphaneci kadronun gözetiminde okullarda eğitim öğretim gören öğrencilere ve eğitimin tüm bileşenlerine (öğretmen, çalışan, veli) hizmet verecek eğitimi destekleyen birimler olarak okulların tümünde zaman kaybetmeden hizmete girmelidir.

Okul Kütüphanesi: Nitelikli Eğitim, Entelektüel Sermaye

Okul kütüphanesi nitelikli eğitimin vazgeçilmezidir. Okul öncesi eğitimden başlayan, üniversite eğitimine kadar devam eden süreçte kitapla tanışan, okumayı alışkanlık edinerek kültürü dönüştüren bir nesil ülkenin özgüveni olan güçlü entelektüel sermayesi olacaktır. Dileğimiz tüm çocuklarımızın eğitim hayatında kitap, kütüphane ve kütüphaneci olması. Sadece okulda değil çocuğun yaşadığı tüm coğrafyada kitapla buluşmasıdır.

Ülkemizdeki okuma kültürünü değişimini sağlayacak öncül kurumların; halk ve çocuk kütüphanelerinin, okul kütüphanelerinin nitelikli olarak artmasıdır. Bu nitelik ulusal kütüphane politikasının oluşturulmasıyla, bütün kültür ve kütüphane kurumlarının işbirliği ve kütüphanecilerin istihdamı ile olacaktır.

Yazarlık serüvenini bir kütüphaneye borçlu olan mizah ustası, üç kuşağın yazarı, çocukların sevdiği yazar Muzaffer İzgü'nün güzel sözüyle usta yazarımıza bir saygı duruşu olarak sonlandıralım yazımızı; "Çocuk okuru olmayan bir toplumun yetişkin okurları olmaz"

54. Kütüphane Haftasında daha güzel bir kütüphane karnesiyle buluşmak dileğiyle tüm meslektaşlarımızın, ülkemizin 53. Kütüphane Haftası kutlu olsun.